

ZPRÁVY

ČESKÉ SPOLEČNOSTI RUKOPISNÉ

6

Řada: VII

ISSN 1213-9033

Červenec 2011

Obsah

Články

Helena Štochllová: <i>Hanuš Kuffner o Tatarech u Olomouce</i>	125
Jiří Urban: <i>Poznámka k bádání o Mongolském vpádu</i>	136
Jiří Urban: <i>Glosa k dějinám a současnosti</i>	138
Dana Mentzlová: <i>Zajímavosti o Tatarech</i>	140
Jiří Urban: <i>Na okraj Dobiášova vydání Rukopisů</i>	146
Členské zprávy	148
Drobné zprávy	149

Hanuš Kuffner o Tatarech u Olomouce

HELENA ŠTOCHLOVÁ

V tomto roce uplyne 150 let od narození českého novináře, spisovatele a vojenského historika Hanuše Kuffnera, zaníceného obránce pravosti Rukopisu královédvorského a zelenohorského.

Hanuš Kuffner se narodil 12. ledna 1861 v Mírovicích a zemřel 21. května 1929 v Praze. Vystudoval gymnázium a následně kadetní školu. Svou profesní kariéru zahájil roku 1883 jako důstojník v Rakousko-Uherské armádě. V roce 1889 z armády pro své národnostní smýšlení odešel a stal se novinářem a znalcem historie českého válečnictví. Jako žurnalista psal pro *Národní politiku*, *Národní listy* a pro vojenskou rubriku deníku *Politika*. Dále přispíval do *Časopisu Národního muzea*, ve kterém uveřejnil články o válečném umění Jana Žižky z Trocnova a Prokopa Holého. Byl i osobním důvěrníkem československého prezidenta dr. Edvarda Beneše. Napsal několik významných děl:

- *Bitva u Lipan 30. května 1434*. Český Brod, Sokol českobrodský 1899, 80 s.
- *Husitské vojny v obrazech*. Praha, nákl. vlastním 1908, 94 s.
- *Náš stát a světový mír*. Praha, Springer 1918, 32 s.
- *Kuffnerovo husitské vojsko*. Praha, Vydavatelství Uměleckých snah, mezi 1912–1918, 8 archů.
- *Záboj a Čestmír. Obrazy starého českého válečnictví doby předkřesťanské*. Praha, Havlíček 1923, 82 s.
- *Tataři na Moravě. Byla či nebyla bitva u Olomouce?* Praha, A. Wiesner 1926, 97 s.

I.

Připomeňme si zde podrobněji naposledy jmenovanou knihu, ke které, jak sám autor uvádí, jej přivedl zkreslený výklad dějin velkého vpádu Tatarů ve 13. století na Moravu prezentovaný německou historiografií, především historiky O. Wolffem a G. Köhlerem, kteří prohlásili *Listiny krále Václava I.* za lež a báseň Rukopisu královédvorského *O velikých bojích křesťan s Tatarsy*, jak doslovně píše, „za výplodek obrazotvornosti básníře 19. věku“. Kuffner dokazuje Wolffovo a Köhlerovo nepřesné chápání staré češtiny z důvodu špatného překladu

Listin krále Václava I. Překladatel neovládal oba jazyky a nemohl tudíž do nejméně detailů proniknout do tajů staré češtiny. To bylo i jedním z důvodů jejich nesprávného názoru na celou problematiku. Na příkladech rozebírá i překladatelské chyby a dokazuje, že ve staročeštině mají některé výrazy úplně jiný smysl. Dalším důvodem bylo též i jejich typicky německé myšlení, ovlivněné názory německé historiografické školy.

Jako cíl celé své studie si stanovil úkol dokázat pravou hodnotu charakteru krále Václava I., historickou cenu básně Jaroslav Rukopisu královédvorského a srovnat po stránce vojensko-historické obsah králových listin i textu básně Jaroslav s názory tehdejších německých historiků, aby vyšel najevo rozdíl obou pojetí těchto historických událostí a byla tak nabídnuta čtenáři možnost, aby si vybral komu má věřit. Domnívám se, že dosud nevyšel lepší historicko-vojenský rozbor těchto událostí, než ten, který nám zde spisovatel nabídl. Studie je plná odborných úvah a dokladů toho, jak mohly probíhat události na Hostýně a u Olomouce. Na konci celé práce připojil autor podrobné mapy a náčrtky. Jelikož práce vyšla v době blížící se hospodářské krize, autor upozorňuje, že původní trojbarevné mapové přílohy musel z finančních důvodů zaměnit za černobílé a vypustit též pět mapek a náčrtů.

Hanuš Kuffner velmi přesvědčivě líčí strach evropských panovníků z tatarských nájездů a dokazuje, že český král Václav I. byl prakticky jediný evropský panovník, který se hrozivým odchovancům znamenité praktické školy rozeného válečníka a světoborce Čingischána a jeho válečnému zákonu dokázal postavit čelem. Dále se zde píše, že vojsko Jaroslava ze Šternberka zahrnovalo i německé oddíly a oddíly z celé Evropy. V prosinci 1241 zemřel Ögedej (narozen 1186), též zvaný Ogodej, Ogotaj nebo Oktaj, druhý velký chán všech Mongolů a některé historické prameny uvádějí, že zpráva o jeho smrti dorazila do tábora Batu Chána na konci jara 1242, kdy Batu sebral všechna vojska a odejel na sněm do Karakorumu na volby nového chána. Tato událost uchránila hlavně západní část Evropy před hrozivými a pustošivými nájездy, před kterými by se byla mohla uchránit jedině spojenými silami všech panovníků.

Kuffner ve své knize dále podrobně popisuje bitevní taktiku tatarských vojsk, která se podobně jako u jiných středověkých národů neměnila po dlouhé věky a která odpovídala vlastnostem jezdeckého národa. Cituje v tomto směru líčení tehdejších současníků, dochovaná v jejich osobní korespondenci: fratera Juliána, M. Rogeriho (*Miserable carmen*) a císaře Friedricha II. Popisuje zde tatarské bojové umění zdeptat soka tělesně i duševně. Když si podrobně přečteme některá líčení tak naprosto pochopíme hrůzu, kterou před sebou Tataři šířili a začneme obdivovat odvahu krále Václava I., který byl tehdy na straně papežské a byl od podzimu roku 1240 ve válce s rakouským vévodou Fridrichem II. Svárlivým, jenž opřen a povzbuzován císařem, se chtěl znovu ujmout vlády nad

územím na sever od Dunaje, které český král získal r. 1237. Když Václav I. sbíral vojsko do Rakous, nastupovali Tataři už na Haličsku proti Uhrám a Polsku. S tímtož vojskem pochodoval proti tatarskému vůdci Bajdaru Petovi. A nástupišťem byla Praha, aby byla blízko posílám z Bavorska a Duryňska. Cituje tři královny listiny, ze kterých je patrný králův záměr, svést proti Tatarům síly všech okolních panovníků v jednotný útočný šik.

Jak píše autor knihy, po pádu Kyjeva 6. prosince 1240 se Tataři začali organizovat do útočných skupin od řeky Pripjat' až po ústí Prutu do Dunaje v šíři 700 km, aby udeřili na uherskou a polskou říši. Chystali se udeřit na obě říše ve stejné době, aby došlo k momentu překvapení a panovníci obou říší se mezi sebou nestačili dorozumět a navzájem se posilovat. Únorový vpád výzvědného sboru Tatarů přes Sandoměř a Wislicu do Skarbiměře na Krakovsku měl patrně odvrátit pozornost od brzkého útoku hlavních tatarských sil do Uher. Uherský král měl být až do poslední chvíle přesvědčen, že jeho království není ohroženo. Tatarská vojska nastoupila ve čtyřech skupinách, z nichž tři šly proti říši Uherské a čtvrtá pravobočná proti Polsku (s. 14–15):

Útok zahájen – jak prameny sdělují – „s pravé strany“, tj. skupinami chánovou a Petovou ... Chán již 10. března táhl karpatskými průsmyky, 12. obešel a rozbil vojsko Hedervárya u Munkačeva a 15.3. zvěstové jeho stáli již na půl pochodu před Peští. Přepad Uher zdařil se dokonale. A 17.3. dobyl jeden z jeho proudů Vácova na ohbí Dunaje. ... Slovač zaplavena a východní i jiho-východní Uhry odríznuty trvale od střediště, k němuž král Bela IV. svolával říšské vojsko. Měsíc trvalo, než dovedli se Uhři vzchopit, aby pokusili se vyprostit Slovensko.

Peta táhl k Visle, tehdá ještě tuho zamrzlé, rovněž 10.3. Za Vislou odeslán bratr jeho Kajdu, aby vsunul se mezi vévody Kunrata a Jindřicha II. Sám Peta porazil vojsko malopolských palatinů Sandoměřského a Krakovského 18.3. u Chmelníka a 24.3. byl již v Krakově. O nějakém odporu Kunrata Mazovského není zpráv. Zdá se podle pozdějších událostí, že bitvám s Tatary vůbec se vyhnul. Zbývalo již pouze rozbít síly Jindřichovy strany, tehdy roztržité ještě na dvě skupiny: vlastní Jindřichovu, jež hromadil vojsko u Lehnice (opustiv hlavní své sídlo Vratislav) a slabou opolskou, vévody tamního Mečislava. Té chvíle zřejmě ještě předpokládáno u Tatarů, že síly Kajdovy vystačí zdolat Jindřicha. Peta aspoň setrval dosud v původním svém směru na Moravu.

Tolik alespoň krátce z líčení Kuffnerova.

Zajímavé je i tehdejší válečnické umění Tatarů, které bylo s válečnickým uměním středověkých křesťanských národů téměř nesrovnatelné. Na tuto skutečnost je třeba upozornit právě v souvislosti s bitvou u Olomouce. Autor

knihy podrobně líčí techniku boje starých chánů. Zvláště zde poukazuje na rychlost, se kterou se tatarská vojska pohybovala a cituje zde z dopisů, které poslal Ögödej tehdejšímu uherskému králi Bělovi po svých poslech. Plyne z nich arogance, se kterou chán požadoval vydání uherského území do svých rukou poukazující na to, že proti jeho vojskům nemá šanci, protože uherské vojsko nemá schopnost dosáhnout tatarské rychlosti. Tataři nic nemají, jen své jurty a nejsou k ničemu vázání, nebojí se o svůj majetek, mají lehkou výzbroj. Kuffner dále uvádí, že tatarský vojevůdce řídil bitvu z pozadí, nebylo mu dovoleno pouštět se v seč, stejně tak to bylo zakazováno velitelům – tumuinům. Upozorňuje že tatarští zvědové dokázali ujet 306 kilometrů za tři dny, zatímco rytířští těžkooděnci jen 43 kilometrů. Mongolové tvořili ve skutečnosti malou část vojsk a byli to většinou náčelníci (s. 10):

Bitevní taktika vojsk tatarských, jako u jiných národů středověkých, neměnila se v hlavních rysech po dlouhé věky. Nebylo proč: výzbroj, výstroj a jiné prostředky se valně neměnily. Odpovídala v polních bitvách především povaze a vlastnostem jezdeckého národa. A dobově arci především, duchu zásad Čingisových. V hlavních rysech stejně líčí ji soudobníci frater Julián, Roger, císař Fridrich II. a jiní v dopisech z r. 1241. Stejně, byť úryvkovitě Rukopis Kralodvorský ličbou asi z doby Kublajovy; stejně a podrobně Timur na konci 14 věku ...

Co se týče prvních bojů v centru Evropy, Kuffner uvádí, že není pravda to, co tvrdí německá historiografie, že totiž český král vůbec do boje proti Tatarům nevytáhl a cituje Václavovy listiny, které německá historická kritika buď úplně pomíjí anebo překrucuje a říká, že není pravda, že by chování krále Václava I. bylo, jak uvádějí němečtí historici – sketské. Není pravda, že by český král utekl na svůj opevněný hrad Králův Kámen (Koniš'any), s. 28:

Tolik vypravuje vojensky kusá zpráva králových listin ve shodě s Dluhošovou i Dalemilovou. Dějezpytcům memento: nemýliti se domnělým nedostatkem počtu pramenných listin. Které máme, dostačují cele, zjistit určitě, že: pokud Peta ležel a řádil ve Slezsku, byl i král Václav I. v zemi a v poli s vojskem ještě nerozpuštěným, a boje stále ještě schopným. Králova schopnost válečnická, že nejlépe projevila se právě tím, že za rozpolohy tak nebezpečné dovedl rozpustit vojsko, aniž by prameny historické byly s to zmiňovati se o nějaké pohromě, která by české vojsko byla postihla za rozchodu.

Kuffner dále píše, že sice žádný z pramenů neuvádí přímo, že král Václav I. do Lehnice dospěl, ale sled líčených událostí v listinách o tom svědčí. Listina králova německému králi Kunradovi IV., která potvrzuje delší setrvávání Václava I. ve Slezsku. Český král zde píše o zchytralosti a lsti Tatarů a tvrdí, že

vojsko Václava I. se určitě nemohlo rozejít ve Slezsku protože by neušlo zkáze tatarských stíhačů. Zamýšlí se nad otázkou kudy šlo vojsko, zda Sušicí nebo Kladskem? Příklání se ke Kladsku protože se Václav I. v listinách zmiňuje o jedenáctimílovém pochodu do kraje mezi Opavou a Ratiboří. Král se prý mezitím zásobil a pominuly i potíže jarních vod, ale brzy pochopil, že i kdyby se pokusil o druhou bitvu, Peta by stejně lstivě uhnul a proto vybral cestu Kladskem, kde vojsko rozpustil a pak odejel na Králův Kámen, kde 7. května podepsal listinu tolik kritizovanou německými dějepisci. Autor v tomto směru odkazuje též na líčení události polského biskupa Dluhoše a českého kronikáře Dalimila. Doslovně cituje polského biskupa Dluhoše, který píše (s. 3):

Kdy král Václav držel se (rozuměj vojensky!) výlučně na hradech a pevných místech, barbaři rozsypaně se po celé Moravě, ploužili se v ni beztravně ... Německou vědou obráceno tudíž královo vojensky správné opatření v královu osobní zbabělost. A to vědomě, neboť např. Wolff na str. 256 a 257 svého díla, omlouvaje dobrodružného císaře Fridricha II., touž zásadu z dopisu císařova ve zcela jinaké světlo klade.

A na stránce 43 autor uvádí, že císař Fridrich II. sám vybídl německou šlechtu, aby se boji v širém poli vyhýbala a dobře se na svých hradech a pevných místech vyzbrojila a zásobila. Psal dokonce i senátu v Římě, aby ho v této věci podpořil. Na téže straně píše:

Listiny královny jsou nejcennějším z pramenů k událostem vpádu tatarského do oblastí českých. A německá věda neprávem české prameny znehodnocuje, dílem proto, že nevystihla obsah pramenů vůbec a povrchně jen je vykládá, dílem pak, že z předpojatosti a politické tendence správně vykládáti je nechce.

Němečtí historici F. C. Schlosser, O. Wolff a G. Köhler shodně tvrdí, že zatím co se král Václav I. zdržoval na hradech a bezpečných místech, Tataři mezitím pustošili Moravu. Doslova hovoří o sketství Václavově (jednu z kapitol své knihy *Geschichte der Mongolen oder Tataren, besonders ihres Vordringens nach Europa*, Břeclav 1872, nazval O. Wolff *Sketské chování Václava I.*). Strach prý českému králi nedovoloval účastnit se rozhodné bitvy, což dokázal prý i tím, že nechal rozejít se vojsko na onu dobu veliké. Záměrně užívají pojmů *Festen* a *sicheren Orten*. Kuffner dále uvádí, že králova zdrženlivost ve vztahu k bitvě svědčí spíš o králově opatrnosti a moudrých zásadách válečnických. Událostem po 7. květnu, kdy Tataři vtrhli na Olomoucko je věnována V. kapitola knihy *Zpěv RK „O velikých bojích křesťanů s Tatary“* uvedená citátem německého historika O. Wolffa (s. 44):

... celá ta píseň o Jaroslavu je výplodkem falsátora, k tomu vyrobeným, aby Čechové byli, jako Němci, s to vykázati se básniřským písemnictvem již ve středověku.

Kuffner řadí pravděpodobného autora písně mezi příslušníky rytířského stavu a přisuzuje mu snahu šířit v lidu znalost o současných významných událostech zpívanými zprávami s doprovodem hudebního nástroje. Takovéto zprávy ve středověku vlastně zastupovaly úlohu novin, kterých tenkrát ještě nebylo. Tento způsob vyjadřování byl pro autora písně přirozený, protože odpovídal jeho talentu. Líčí události po stránce obsahové a formální dokonale, v časově správném pořádku. Jak uvádí Kuffner, autor skladby zpěvu se sám bojů s Tatyry nezúčastnil, ale z jeho líčení vyplývá, že byl dokonalým znalcem událostí a píše, že by chtěl upozornit, co je vojensky cenného na pěvcově zprávě (s. 45–46):

Příčinu chánova nájezdu vykládá pěvec jen způsobem doby. Asi v duchu rytíře nezaskvěného do tajů diplomatických kanceláří a tudíž náchylného věřiti ochotně i fantastickým pověstem. Palacký a profesor Letošník rozebírají jádro pověsti o vraždě „tatarské princezny“, kterou zpěv uvádí za příčinu války. Poukážeme k oběma pracem také u věci „čarodějů“ chánových.

Ve svém proslovu k posluchačstvu upozorňuje pěvec, že hlavním z příkladů, které uvede, jest hostajnovská epopěj. Obeznamuje také posluchačstvo stručně s poměry, za jakých vpád Tatarů postihl hlavní moravské jeviště: Holomúcko ... obsahem celého popěvku dýše hluboká víra.

Kuffner dále uvádí, že autor opravdu asi patřil do širších kruhů rytířských, protože v nich se nevědělo to, co bylo tehdejšími evropskými panovníkům známé, totiž o touze Mongolů dobýt svět. Mongolští chánové se tím netajili a ještě dříve než se chystali do té které země vpadnout, vyzývali tehdejší panovníky, aby se jim poddali a uvádí zde svědectví mnicha Jordána, že Běla IV. obdržel dopis od Batij chána, ve kterém se sám nazývá „králem nebes (chanchánem)“ a Bělu IV. oslovuje jako „králíčka“ Uher a doporučuje mu, aby se mu podrobil, že mu z toho budou plynouti výhody. Autor zpěvu byl podle Kuffnera prostě myslí rytířské a neuvěřil by právě příčině pramenící z chamtivosti mongolských chánů. Z nedostatku informací proto tatarského chána nazývá Kublajem z čehož se dá usuzovat, že byl jeho současníkem. Kublaj vládl celkem třicet pět let od roku 1259 do roku 1294.

Hanuš Kuffner dále cituje text zpěvu, ve kterém středověký básník líčí průběh bojů a prokládá verš vlastními rozbory pravděpodobného průběhu. K výtčám rukopisných kritiků: že bitevní obraz je pěvcem vybásněn a že hlavně osobního souboje vůdců prý tehdy nebylo, protože Tataři se seči vyhýbali a kopí

prý neměli. Kuffner říká, že tyto úsudky jsou zaviněny úvahami Herberstainovými o tatarské taktice a říká, že jeho povšechnou charakteristiku této taktiky nelze vztahovat na všechny tatarské bitvy a odvolává se na líčení samotného Timura (s. 64):

Zvláště důtklivě váhu klade jak na postup těžkých houfů tak i na souboj vůdcův. Jsou-li pak houfy vyzbrojeny kopím, jaký pak jiný boj s nimi, leč hromadným nárazem, tedy po kopinicku?!

Co se týče postavy Jaroslava ze Šternberka Kuffner píše (s. 64–65):

Moderní kritika spatřovala v popisu osobnosti Jaroslavovy prázdnou básniřskou výzdobu přední postavy děje. Soudí se tak dodnes v mylném předpokladu, že pěvcovi rekem byl sám vojevůdce královských. Z té mylné představy vznikly mylné výklady i celkové rozpolohy i všeho dějstva.

Pěvcovi záleželo vniknout posluchačstvu představu, jak vojsko královo, cestou se doplňujíc kvapí k Holomouci, především do rozhodné bitvy s Tatarem. Kritika pěvce „opravila“. Královští, podle ní, Tataři k Holomouci předstihli, posádkou se posílili a ve chvíli vhodné z města vyskočili na přepad. A nebyl to Jaroslav, nýbrž Zdislav! A ten ovšem pak, nikoli Tatar bil se zády k městu.

Takových výkladů chytla se německá tendence ovšem přeochoťně. Z věcné neznalosti vykládačů hned se u ní vyklubala představa padělků, výplodek básníka 19. věku, „jemuž se historické kotrmelce dovolují“.

Němečtí kritici dle Kuffnera neporozuměli dobovému způsobu pěvcovy zprávy a překážela jim neznalost jazyka a hlavně politická tendence jejich pohledu. Líčí způsob boje rytířských houfů, kdy po celou dobu jejich klínové formace nebylo místo velitele nikdy v čele, nýbrž až v několikáté následující řadě. Do čela byl vybrán vždy nejchrabřejší bojovník, který kráčet sám jediný na čelném hrotu (špicu) houfu a u velkých houfů, u nichž špicem byla řada pěti až jedenácti vybraných rytířů, byl ten nejschopnější uprostřed. A řídil houf a nesměl se starat o houfy za ním. To bylo starostí houfových velitelů. Staral se pouze, aby přemohl a provalil houf sokův. Houfy musely být semknuté. Navíc Tataři nevynikali v klání a šermu a proto, že líčení pěvcovo vypadá pravdivě (s. 66):

Sok soka kopím ze sedla nevyzvedl a klánice již nepotřebny. Sáhuto tedy k meči a šavli. Divá šermice dovršuje zápas, kůň vedle koně. Dopadl smrtonosně pro Tatara.

Velkou zásluhou autora knížky je, že udělal podrobný vojenskohistorický rozbor tatarského vpádu na Moravu a na základě znalosti dobových listin a historických pramenů přispěl k potvrzení správné datace vzniku zpěvu

O velikých bojech křesťan s Tatory. Myslím, že četba této studie přinutí mnohé k zamyšlení.

II.

Při této příležitosti je vhodné též připomenout další významné jméno spojené s historickými pátráními o tatarských vpádech. Stejnomenou knihu s názvem *Tataři na Moravě* (Praha, Neklan 1999) vydal též moravský archeolog, dlouholetý kustod muzea v Olomouci, preparátor v ústavu Anthropos Moravského muzea v Brně a samozřejmě velký zastánce pravosti RKZ František Adámek.

Z jeho životopisu si jen krátce připomeňme, že se narodil 16. října 1907 v Brně-Obřanech a zemřel 8. listopadu 1989 v Brně. Z archeologických výzkumů, kterých se zúčastnil uvedme například průzkum Stránské skály, jeskyně Pod hradem, Hradiska u Obřan a okolí Brna. Od konce 30. let 20. století František Adámek spolupracoval s významným archeologem Karlem Absolonom a působil jako externí konzervátor muzea v Tovačově a jednatel Moravského archeologického klubu.

František Adámek se ve své knize o Tatarech projevuje jako velký znalec moravské historie. Celá jeho kniha na mě působí jako naprosto přesně a odborně členěná učebnice s přehledným úvodem do celé problematiky tatarských vpádů, takže i čtenář, který nemá tak úplně v celé problematice jasno, se v ní dokáže po chvíli docela dobře orientovat. Zde se skutečně v plné míře projevil literární pedagogický talent autora. V dalších kapitolách má už čtenář možnost pronikat do jednotlivých historických pramenů a ocenit vysokou erudovanost autora. A že se František Adámek orientoval v celé šíři problematiky tatarských vpádů o tom svědčí i jeho podrobná znalost jejich jednotlivých historických podání a pověstí. Zmiňuje se o asijských pověstech o kterých píše dominikán Julian biskupu v Perugii. V dopise, který byl později objeven ve Vatikáně se zmiňuje, že při své cestě po Východě¹⁾ slyšel vyprávět o zavraždění tatarské kněžny v Suzdalu a o následcích tohoto činu. Uvádí, že „zvěst o vraždě tatarské kněžny v knížectví v Suzdalu záhy došla i do Rakous, čehož dokladem je současný pramen v letopisech cisterciáckého kláštera u Sv. Kříže u Teplíc“. Jak Adámek – podle

¹⁾ Julián se spolu se čtyřmi bratry dominikány vydal do Asie na příkaz uherského krále Bély IV. hledat pravlast Maďarů. Dostal se až do oblasti řeky Etil (dnešní Káma), kde tuto pravlast našel a jelikož rozuměl tamější řeči, dozvěděl se, že Tataři čekají na posily z Persie, aby mohli zaútočit na Evropu. Okamžitě se vydal zpět domů a na vánoce roku 1236 tuto zvěst oznámil uherskému králi Bélovi IV. Co se týče zprávy o zavraždění tatarské princezny Julián píše, že se na svých cestách přes Suzdal dozvěděl, že zde byla zavražděna Tatory ruská kněžna.

mého mínění správně uvádí – spojovat tuto vraždu s vpádem Tatarů na západ nelze, protože základ k němu dala dříve vůle Čingizchánova a v době vraždy už Tataři směřovali na západ. Dále Adámek uvádí, že tatarská císařovna, manželka Batyj chána je vylíčena v legendě o svaté Hedvice, slezské kněžně, zakladatelce ženského kláštera Třebnického. Tato tatarská císařovna se prý vypravila se svolením Batyj chána na západ poznat zvyky tamějších lidí a zde byla zavražděna společně se svými průvodci. A podle této legendy se prý Batyj vypravil se svým vojskem do Evropy. Dále uvádí autor ještě moravskou pověst odůvodňující tatarský vpád na Západ – pověst o hradu Děvičky na Pálavě na jižní Moravě, která vypráví o třech tatarských princeznách provázených psíčkem, které cestovaly, aby „viděly cizí země“:

Přišly nepoznány do hradu Děvína (znám od roku 1222). Starý zamračený hradní pán je přijal pohostinně, v bouřlivé noci však je zavraždil, včetně psa, aby se zmocnil jejich velikých pokladů. Mrtvá těla vyhodil oknem na skalnatý hradní vrch u lesa, kde se proměnila ve skalnaté útesy, jako pomník porušeného pohostinství, volající o pomstu. Teprve po letech bylo oznámeno tatarskému knížeti z rodu zavražděných panen, kdy a kde skončily. Proto tatarský kníže vytáhl s velkou vojenskou mocí do naší země, kterou ohněm a mečem ničil a chtěl ji ovládnout. Až se mu postavil smělý rek, který s malými vojenskými silami donutil ho zemi opustit.

Uvádí, že teprve tato pověst spojuje porážku Tatarů s osobností Jaroslava ze Šternberka.

Na rozdíl od Hanuše Kuffnera třídí František Adámek svou knihu do menších přehledných kapitol, zmiňuje se i o jiných tatarských bitvách, například u Kalky nebo u řeky Siti (zde se projevuje autorova znalost starých ruských letopisů). Dále popisuje Moravu před tatarským vpádem, archeologický průzkum Hostýnských valů, množství Tatarů u Hostýna, osobní jména vyskytující se v hostýnské části Jaroslava a celou jednu kapitolu věnuje osobě Jaroslava ze Šternberka.

Obě stejnojmenné knížky se vzájemně informativně doplňují a stojí za to je mít ve své knihovně.

III.

Pátráme-li po historii památné bitvy u Olomouce na internetu a zadáváme-li si nejrůznější hesla a jména významných postav té doby můžeme objevit celou řadu zajímavých informací, například o knihách s touto problematikou, které u nás nejsou příliš známé. Tady je na místě připomenout knihy od ruského spisovatele Jana Vasilije *Čingischán, Batu vnuk Čingischánův a K poslednímu moři* (Praha, Svět sovětů 1957). Tento spisovatel, vlastním jménem Jančevskij, se narodil

roku 1875 v Kyjevě, pocházel po matce z rodu záporožských kozáků a byl absolventem historicko-filologické fakulty sanktpetěrburské univerzity. Cestoval pěšky s tlumokem na zádech po středním a severním Rusku. Své cestovní dojmy uvěřejňoval v časopisech a žil ze skrovných honorářů. Roku 1901 projel na turkmenském hřebci středoasijskou poušť a navštívil Chívu a Bucháru a pak jel podél afghánské hranice do Seistánu (Sakastánu) a Belúdžistánu a dorazil až k hranicím Indie. Projížděl tudíž místy kde se dochovaly stopy vojsk Alexandra Makedonského, Čingischána, Tamerlána, Bábura (zakladatele říše Velikých Mogulů v Indii) a řady dalších východních dobyvatelů. Po těchto cestách se rozhodl o této problematice psát, jak sám řekl, „o dávných velikých stínech Asie“. Jeho líčení událostí 12. a 13. století je opravdu živé a je z něho vidět, že opravdu prošel krajinami, které popisuje. Popisuje dopodrobna i sídla chánů a živě líčí život a kulturu tehdejší doby. V knize *K poslednímu moři* píše s odkazem na RK, že jenom tři města – Olomouc, Brno a Uničov – Mongolové obléhali bez úspěchu, že jednotlivé pevnosti a zámky se chrabře bránily a odrazily nepřítel, že Vnislav a Vratislav se proslavili na Hostýně a že v té době král Václav sebral proti Tatarům nové síly a šel jim naproti na Moravu a u Olomouce obleženém Tatarů došlo ke krvavému střetu, kde vůdce českého vojska Jaroslav nanesl Tatarům citelnou porážku a jeho chrabrou rukou padl chán Bajdar.

Další ruský spisovatel G. V. Vernadskij v knize *Mongolové a Rus* (1955) píše, že český král Václav odrazil jednu z tatarských hord u Kladska, což podpořilo českého morálního ducha, ale nemělo to vliv na mongolskou strategii.

Na tomto místě je třeba též zdůraznit, že většina ruských spisovatelů a historiků klade, na rozdíl od evropských, bitvu u Olomouce do letního období roku 1242.

V současných dílech některých historiků se objevují názory, že místo Batyje jel do Karakorumu volit nového chána ruský kníže Jaroslav Vsevolodovič²⁾, kterého tam prý Batyj vypravil jako svého velvyslance. Jeho pobyt v Mongolsku popsal prý i Plano Carpini³⁾. Tito historici ovšem tvrdí, že naprosto nebylo možné, aby Batyj za sebe někoho na sněm vyslal, že jedině on sám se mohl sněmu zúčastnit a tudíž, že Jaroslav musel být samotný Batyj. Carpini, který patřil k prvním žákům Františka z Assisi, dorazil do Karakorumu právě v době, kdy zesnulého Ögödeje nahradil na trůně jeho syn Gүjük (†1248), strávil zde několik měsíců a zanechal po sobě cenné zápisky o hlavním městě tehdejšího mongolského chána.

²⁾ Jaroslav Vsevolodovič Vladimírský (1190–1246), otec Alexandra Něvského. Zemřel roku 1246 na cestě z Hordy na následky otravy (*Haličsko-volyňský letopis*. Praha, Argo 2010).

³⁾ Giovanni da Pian del Carpine (1180–1252), františkánský mnich, vyslanec papeže Innocence IV. v hlavním městě mongolských chánů Karakorumu

Historie tatarských vpádů do Evropy je zkrátka zajímavá svojí neprobádaností. Skrývá celou řadu nezodpovězených otázek. Přitahovala a bude přitahovat další a další badatele. Pro naše historiky je například stále velkou neznámou postava Jaroslava ze Šternberka obestřená dosud tajuplným závojem. Jako vítěze bitvy u Olomouce v roce 1241 jej poprvé uvedl Daniel Paprocký z Hlohol v *Zrcadle markrabství moravského*. Doufám, že se některému z budoucích badatelů podaří tento závoj poodhrnout a důstojně tak navázat na odkaz obou našich velkých historiků.

A závěrem ještě jeden odkaz na stránky českého genealoga a archiváře Martina Šulce, které nejsou prosty nepřesností⁴⁾:

Ze Slivna, příjmení staročeské rodiny panské záhy vymřelé, jež pocházela ze vsi Slivna u Benátek a zvala se také z Poděhus. Okolo r. 1223 žili bratři Albert a Rudolf; z nichž onen (1223–40) byl od r. 1234 sudím zemským, r. 1237–39 sudím dvorským a r. 1240 zemským komorníkem (manželka Herka). Synové jeho byli Jaroš »Velký« (1237–71) a Epa (1241) Jaroš držel Slivno v prvních letech, později měl Poděhusy u Kutné Hory, ve kteréž krajině prodal r. 1265 ves Pněv a naposled také hrad Pušperk, který byl pojmenoval po svém erbů (Fuchsberg). Po prvé připomíná se v listině r. 1237 a to v komonství krále Václava I., po druhé r. 1239 opět při králi, po třetí r. 1241 v průvodě krále vracejícího se do Čech po vypuzení Tatarů z Moravy. V l. 1239–48 byl král. číšníkem. Za sporů Václava I. s královcem Přemyslem Jaroš jest připomínán stále po boku královců. R. 1253 novým králem Přemyslem II. byl jmenován purkrabím hradu Pražského, kterýž úřad zastával do r. 1264 jsa stále připomínán v průvodě královců. U Kressenbrunnu (1260) velel zástupu, v jehož středu byla korouhev sv. Václava. (Viz Palackého Děje II. 1., 39.) R. 1264 stal se purkrabím na Lokti. V té době Jaroš počíná se psáti z Pušperka (Whsperch. Fuchspark). R. 1267 byl chebským purkrabím. Poslední zprávu o něm máme z r. 1271, kdy se podepsal na míru mezi Přemyslem II. a Štěpánem II. Uherským. Zemřel nepochybně 26.2.1272, asi 60 letý. Herm. Jireček má za to, že tento Jaroš jest totožný s Jaroslavem ze Šternberka, domnělým vítězem nad Tatary u Olomouce. (Herm. Jireček, Pan Jaroš ze S.) [»Č. Mat. M.« XII, 95]; »Sbor. klubu hist.« str. 104 [Praha, 1883]). – Kateřina, vdova jeho, darovala (1298) podací kostela sv. Linhartu v Praze klášteru sv. Anny tudíž. Děti měli několik, a to syny i dcery. Ze synů zůstal toliko Albert. Dcery sluly Alžběta, Jaroslava, Anna a Herka. Albert (1260–98) založil r. 1298 oltář v kostele pražském, k němuž daroval ves Máslovice. Jméni jeho (Poděhusy) přešlo pak na pány z Cimburka (v. t.).

⁴⁾ <http://www.msgenealogie.wz.cz>

Poznámka k bádání o Mongolském vpádu

JIŘÍ URBAN

Letos je tomu 770 let, co mongolská vojska navštívila východní státy Evropy. U příležitosti 600. výročí sepsal František Palacký k dané problematice obsáhlou studii *Der Mongolen Einfall im Jahre 1241* (pozn. ¹⁾). Kromě toho, že je psána německy, obsahuje množství dokumentů v latině, takže je její obsah většinou dnešních vzdělanců obtížně dostupný. Nemohou dobře posoudit, zda se nestala křivda Palackému, když jeho výklad byl kdysi klasifikován jakožto poplatný oslavě rodu Šternberků. Oproti kvantu různých tendenčních hodnocení práce Palackého, postrádá naše historiografie překlady latinských dokumentů z doby tatarského vpádu, včetně těch, které uvedl před mnoha lety Palacký ve svém spise.

Gratulovat můžeme Slovákům, neb jim se nedávno dostalo monografie *Tatarsky vpád* z pera Prof. Richarda Marsiny. Vydala ji v roce 2008 Slovenská akademie věd s finančním přispěním Ministerstva kultury a Ministerstva školství.

Publikace přináší originální přepisy a překlady čtyř nejdůležitějších latinsky psaných pramenů. Jde ovšem o líčení událostí v Uhrách, takže se z nich o dění na Moravě mnoho nedovídáme.

Nejobsáhlejší a taky nejvýznamnějším pramenem je zde Rogeriova *Žalostná píseň*, k níž přičinil výklad Mgr. Miloš Marek. Zde se dovídáme o osudech mnicha Rogeria v tatarském zajetí, a také o postupném šíření jeho zprávy. Prvně byla vytištěna v Brně v roce 1488 na podnět olomouckého biskupa Jana Filipce. Z brněnského vydání později čerpaly její další četné edice.

V úvodní kapitole knihy Prof. Marsina konstatuje, že vpád Tatarů do Uherského království v letech 1241–1242 patří nepochybně k významným událostem slovenských dějin, ale že není jednotný názor, jak velkou část Slovenska zasáhl a že se podrobnější průzkum zatím nevykonával. Má však za nesporné, že byly

¹⁾ F. Palacký: *Der Mongoleneinfall im Jahre 1241. Eine kritische Zusammenstellung und Sichtung aller darüber vorhandenen Quellennachrichten, mit besonderer Rücksicht auf die Niederlage der Mongolen bei Olmütz. Abhandlungen der königl. böhm. Gesellschaft der Wissenschaften* 1842, Bd. 2, s. 1–369

zasazeny všechny hustěji obydlené části Slovenska. Autor považuje svoji práci za přípravnou pro další výzkum. V souladu s tímto posláním přináší publikace, krom uvedených překladů, též obširnější sdělení o dalších pramenech k tatarskému vpádu a to jak z doby bojů, tak i doby o něco pozdější. Zároveň upozorňuje na novou literaturu k tatarské problematice, která vznikla v posledních letech na Slovensku, v Maďarsku a Německu. Lze se tudíž nadíti, že se časem osvětlí některé záhady, na které dosavadní bádání nestačilo.

Glosa k dějinám a současnosti

JIŘÍ URBAN

S nemalým zpožděním se mi dostala do rukou kniha *Blahoslavený Oldřich, Čech z Pordenone. Cesta do říše Velkého chána (1316–1330). Popis východních krajů světa*, vydaná obnoveným nakladatelstvím Kvasnička a Hampl v roce 1998.

Oldřichovo vyprávění je velice cenným zdrojem informací o východních zemích včetně Tibetu, kam zavítal jako vůbec první Evropan. Zde ale jeho zajímavá zjištění probírat nemíním, šlo mně hlavně o to, jestli zde bratr Oldřich nezaznamenal nějaké zprávy o mongolském vpádu do Evropy, zvláště na Moravu v roce 1241. V tomto směru ale žádné poučení z Oldřichova vypravování čerpat nemůžeme.

Avšak kromě vlastního vypravování bratra Oldřicha, obsahuje kniha ještě řadu zajímavých kapitol, kde se dovídáme o Oldřichově českém původu a jeho rodišti Pordenone ve Furlánsku, o tom jak se stal blahoslaveným, jak se jeho vyprávění stalo na krátkou dobu „šlágre“ a posléze bylo zastíněno barvitějším vyprávěním známějšího Mandevilla.

Ve velmi poučné kapitole nazvané *Vzkříšení* se líčí, jak v roce 1575 oxfordský učenec Hakluyt, zabývající se vědeckým studiem cestopisů, objevil závislost Mandevilla na Oldřichovi. Hakluyt svého krajana odmítnul jako plagiátora a Oldřichovo vyprávění přeložil do angličtiny. Když pak v roce 1846 byla v Londýně založena Hakluytova společnost na vydávání starých cestopisů, bylo usneseno vydat latinský originál Oldřichova cestopisu s překladem a komentářem. Naplnění tohoto záměru je spojeno se jménem Henry Yule. Krom toho Yule vydal v roce 1868 knihu s názvem *The Eastern Parts of the World described by Friar Orodic the Bohemian of Friuli in the Province of Saint Anthony*. A zde jsou nejen oceněny zásluhy františkánského bratra Oldřicha, ale zároveň přísně odsouzen Mandevill jako literární loupežník.

V této doprovodné kapitole je poukázáno na věc, která může zajímat rukopisníky. Uvádí se zde, že český historik F. Šimek, jenž se intenzivně věnoval rozboru Mandevillovy kroniky, půl století po Yulovi (*Listy filologické* 1906 a *Sborník filologický* 1909) sice také konstatuje plagiátorství, ale o bratru Oldřichovi, Čechu s Pordenone, se slovem nezmiňuje. Že zde patrně nešlo o pouhé přehlédnutí informačního zdroje, naznačuje se v závěru kapitoly slovy: „Je dokonalejší příklad a důkaz skutečnosti, kterou jsme konstatovali, že Oldřich

zapadl pro nás beze stopy? A je lepší doklad zkušenosti, že i vědci chodí často v těsné blízkosti velkého pramene, a tomu, kdo se dodatečně o pramenu doví, se zdá že se vědec velmi pečlivě vyhýbal, aby na tento pramen nenarazil?“ Autor tohoto komentáře se zde zřejmě nežádoucím způsobem dotkl věci, na kterou asi nemělo být poukazováno. Vždyť lingvista a literární historik Šimek se v „boji za vědeckou pravdu“ velice zasloužil při usvědčování našich buditelů z podvodu. V Laiskeho bibliografii nalzáme u jeho jména dva odkazy¹⁾. Ten první se vztahuje k práci z roku 1926 *O vzájemném vlivu jazyka A. Marka a jazyka podvrhů družiny Hankovy*.

V závěrečné kapitole *Zámluva nakladatelova* se dovídáme, že pro tuto knihu nebyla poskytnuta žádná dotace. Nakladatel to líčí slovy: „Podal jsem anamnézu a vylíčil okolnosti spojené se zabaveným nakladatelstvím. Vysvětlil jsem také, proč pomoc, má-li být poskytnuta, musí přijít rychle. Pomoc se však nedostavila vůbec. A tak zásluhou ministra Talíře přišel stát o příležitost za nepatrnou sumu se zhostit se ctí své morální povinnosti.“ Zdá se, že vydání Oldřichova cestopisu už nebylo následováno žádným edičním počinem, čehož je třeba velice litovat, neb vzkříšení nakladatelství Kvasnička a Hampl by jistě znamenalo posílení národní tradice.

¹⁾ F. Šimek: O vzájemném vlivu jazyka Antonína Marka a jazyka podvrhů družiny Hankovy. In: *Mnema. Sborník vydaný na paměť čtyřicetiletého učitelského působení prof. Josefa Zubatého na universitě Karlově...* Praha, Jednota českých filologů 1926, str. 229 – 234. F. Šimek: Sloveso cválati. *Listy filologické* 64, 1937, str. 443 – 444.

Zajímavosti o Tatarech

DANA MENTZLOVÁ

Během občasných brouzdání po internetu jsem narazila na několik zajímavostí, souvisejících s písní Jaroslav z Rukopisu královédvorského. Ráda bych s nimi seznámila přátele Rukopisů.

Zázračná porážka Tatarů v Japonsku

Pověst hostýnská vypráví, že Tataři byli od Hostýna zahnáni díky přispění Panny Marie, která na ně seslala blesky. Dle odpůrců tuto pověst vymysleli dodatečně jezuité z obchodních důvodů (Václav Novotný: *České dějiny*). Zvláštní je, že v Japonsku, kde vliv jezuitů můžeme vyloučit, narazíme na podobné zázračné vyhnání Tatarů¹⁾. Nabízí se myšlenka, že chápání vojenských událostí jako zázraků je zcela běžné na určitém stupni kulturního vývoje.

V Japonsku se podařilo odrazit dvě invaze Mongolů. V roce 1274 přistáli Mongolové s mnoha loděmi a 40 000 válečníky na severu ostrova Kjúšú. V zálivu Hakata narazili na zavilý odpor. Japonští samurajové však byli zvyklí bojovat tradičním způsobem muž proti muži, zatímco Mongolové nastoupili v přísně uspořádaných formacích. Boj Japonců proti mongolské přesile byl beznadějný. Byli nuceni se stáhnout do staré pevnosti Mizuki. Ale pak jako zázrakem byly vyslyšeny modlitby japonských kněží. V noci se zvedl mocný tajfun a zničil mnoho mongolských lodí. Třetina útočníků se utopila a zbytek, který se zachránil na břehu, byl pobit samuraji. Tato spásná bouře vešla do dějin jako božský vítr, světoznámý kamikadze. Mongolští nájezdníci se stáhli zpět na pevninu.

V roce 1281 začala druhá invaze Mongolů. Spolu s Číňany a Korejci zaútočili opět na záliv Hakata. Avšak opět se rozpoutala mocná bouře. Krátce před útokem zničila velkou část lodí a zabila asi 70 % útočníků. Japonsko tak zůstalo jedinou zemí ve východní Asii, která se nemusela podrobit mongolsko-čínské nadvládě.

Také v Japonsku se novější historikové pokoušejí vysvětlovat starou tradici moderním způsobem a namísto víry v zázrak hledají racionální vysvětlení – na-

¹⁾ www.welt-der-samurai.de/mongolen.html

příklad logistické obtíže, nedostatečnost lodí pro plavbu na moři, eventuelně též sabotáž.

Jak čteme na české Wikipedii²⁾, mnozí odborníci dnes věří, že počty bojovníků na obou stranách byly mnohem nižší, než se tradičně uvádí. I to odpovídá situaci, kterou známe z RK: střetnutí malého množství bojovníků je pozdější tradicí zvětšeno a opěvováno jako významná událost.

Příčina tatarského vpádu do Choresmie

Rukopis královédvorský vysvětluje příčinu vpádu Tatarů do Evropy pověstí o tatarské princezně. Obecně se soudí, že pověst byla vytvořena podle zabití vnučky kyjevského knížete Michala Vsevolodoviče u města Sředy (Neumarkt). Existovaly ještě další pověsti o příčině tatarského vpádu, které se ústně tradovaly a přitom se měnily. Několik pověstí shrnuje Adámek³⁾. Pokud bychom měli posoudit, z jakých skutečných událostí pověsti vycházejí, je užitečné také uvážit tradici o vpádu Tatarů do Choresmie (Khwarezmia, nyní Uzbekistán).

Na počátku 13. století vládl v Choresmii šáh Ala ad-Din Muhammad. Vůdce Mongolů Čingis chán viděl Choresmii nejprve jako možného výhodného obchodního partnera na Hedvábné stezce. Vyslal do této země karavanu o 500 mužích, aby navázali oficiální obchodní styky. Avšak Inalchuq, vládce choresmijského města Otrar, dal zaútočit na karavanu pod záminkou, že v ní jsou špehové. Situace se dále zkomplikovala tím, že Inalchuq odmítl platit náhradu za oloupení karavany a vydat pachatele. Čingis chán pak vypravil další skupinu vyslanců, složenou ze dvou Mongolů a jednoho muslima, aby se setkali se samotným šáhem. Šáh nechal všechny muže oholit a muslimovi dal setnout hlavu. Rozčilený Čingis chán to vnímal jako těžkou urážku a vyslal do Choresmie jednu z největších válečných výprav o 200 000 mužích.

Ve filmu *Barbarians – The Mongols*⁴⁾ hovoří o vpádu do Choresmie Robert Hillenbrand z University of Edinburgh: „Myslím, že klíčový moment v kariéře Čingischána, který jej přivedl z pozice místního náčelníka v Mongolsku na světovou scénu, bylo, když si začal uvědomovat, že jeho území jsou na Hedvábné stezce a že může obchodně směřovat bohatství svého lidu. A tak vyslal řadu poselství ke svému nejbližšímu sousedovi, k sultánu Muhammadovi, který byl vládcem východního islámského světa, a tato poselství byla pak následována karavanou o 1500 velbloudech. A myslím, že co se tam stalo, bylo, že tato velbloudí karavana byla tak bohatá, že to vzbudilo chtivost muslimského vládce hraniční pevnosti Otrar a on ji jednoduše zastavil.“

²⁾ http://cs.wikipedia.org/wiki/Mongolsk%C3%A9_invaze_do_Japonska

³⁾ Adámek F.: *Tataři na Moravě*. Praha, Neklan 1999.

⁴⁾ <http://www.youtube.com/watch?v=0JCqpSo6Ycw&feature=related>

Obrazový doprovod filmu naznačuje, že v karavaně byly i bohatě oděné ženy. Robert Hillenbrand pokračuje: „A to byla ta událost, toto překročení zákonů o výměně posílů, o umožnění volného přechodu hranic obchodníkům, které způsobilo mongolskou katastrofu. Katastrofu, o které jedna ruská kronika říká, že nenechala jedno oko otevřené, aby oplakávalo mrtvé. Přišli, plundrovali, pálili, pobíjeli, odjeli. Je to jako kalamita pro civilizovaný svět a příčina byla kupodivu malá.“

Porovnejme tuto tradici s pověstí o tatarské princezně. Vždy jde o bohatou výpravu Mongolů do západních zemí, která byla povražděna a oloupena. Běžnou obchodní výpravu mohl pěvec orální epiky ozvláštnit jako výpravu chánovy dcery. Poté nastupují mongolská vojska jako pomsta. Na místě je však i zajímavý postřeh Hanuše Kuffnera v knize *Tataři na Moravě*: běžný středověký člověk by asi ani nemohl pochopit, že tatarský vpád postihl Evropu jen tak bezdůvodně. Středověké vnímání světa potřebovalo chápat příčinu obrovského neštěstí – byl to trest za hříchy křesťanů.

Slovo *tábor*

Slovo *tábor* bylo dlouze probíráno v dosavadním rukopisném sporu. Přesto se zdá, že k němu dosud nebylo řečeno všechno.

Gebauer⁵⁾ nenamítal nic proti slovu *tábor*, protože přijímal Miklošičův výklad tohoto slova z tureckého *thabur* (ležení). Naproti tomu Pekař psal⁶⁾, že *tábor* je název Žižkova vojenského ležení a že teprve vlivem „Tábora Žižkova ovládl slovo znenáhla střední a celou východní Evropu, vniklo do němčiny, maďarštiny, polštiny, ba i do jazyků balkánských, v tom i do turečtiny“ a teprve odtud se v nové době vrátilo do češtiny.

Dle maďarských autorů Melicha a Németha bylo slovo *tábor* převzato do maďarštiny z tureckého *tabur*, což autoři dokládají určitými hláskovými změnami.

Obránci hovoří o velkém rozšíření slova *tábor*, které se vyskytuje jako *tabor*, *tabur* u Turků, jako *tapur*, *tapkur*, *dapkur* v čagatajštině (u Turkmenů), jako *tábúr* u Arabů⁷⁾.

⁵⁾ Gebauer J.: *Historická mluvnice jazyka českého. Díl I., Hláskosloví*. Praha a Vídeň, F. Tempský 1894, s. 423.

⁶⁾ citováno dle Vrzalík J.: *Poučení o nepadělaných RKZ*. Praha 1933.

⁷⁾ Zamfirescu P.O.: Vědecké autority a skutečnost. *Zprávy Československé společnosti rukopisné* řada II, 1938, č. 17–18; Třeska K.: „Tábor“ – slovo předhusitské. *Zprávy Československé společnosti rukopisné*, řada I, 1935, č. 2, s. 3.

Komárek⁸⁾ se kloní k výkladu Havránkovu⁹⁾, že „osmanské *tabur* znamenalo původně a dlouho právě *křesťanské ležení* a není v turečtině starší, než je doba, kdy Turci bojují v oblasti podunajské“.

Je zajímavé podívat se, co znamená slovo *tábor* ruštině. Na internetu je nyní dostupný¹⁰⁾ *Výkladový slovník živého ruského jazyka*, sestavený Vladimírem Ivanovičem Dalem v polovině 19. století. Slovník obsahuje kolem 200 000 slov, první vydání vyšlo v letech 1863–1866. Heslo *tábor* v něm vypadá takto:

ТА́БОР м. (гуситы назвали так, по Ветхому Завету, гору и стан свой при ней; но есть и турецк. слово *табор*) стан, становище, бивак, лагерь, обоз на стойке, шатры бродячего народа, привал переселенцев, переносное селенье. *Ови и же в тушинские таборы перескакаху*. Троицк. осада. *А пришед под Смоленск, стати им таборы (-рами), где пригоже*, стар. *Цыганский табор*. || *Табор птицы, зверей*, стая, стадо, табун, сборище; **та́бырь** оленей, арх. стадо. **Та́боровый, та́борный**, к нему относящ. *Та́борная стоянка. Таборная белка, сиб.* которая остается на месте, при общей перекочевке, а уходящая – ходовая. || *Та́борный* сущ. им. *Та́борный атаман, староста*, старший в цыганском и ином таборе. **Та́борище** ср. **та́боры** м. мн. новг. городище, место, с остатками древних укреплений, вала, становища, воинского стана. || *Таборища*, большой табор, *таборишка*, небольшой, бедный. **Та́бористый** о животн. стадистый, стаистый, табунистый. **Та́бориться** становиться в поле станом, обозом, отабориться. || *Сиб.* о животн. Стадиться, стаиться, табуниться, собираться стаями. *Утка к отлету таборится. Белка стаборилась, скоро в ход пойдет. Табориться- не с тороками кориться*, держи всю сбрую исправно. **Та́боры, то́вары** м. мн. стар. шатры, наметы, палатки, табор, стан.

Dalův slovník tedy říká: *tábor* nazývali husité podle Starého zákona *horu* a své ležení, ale je i turecké slovo *tábor*. Význam slova je stan, stanoviště, řada stojících povozů, zastávka přesídlenců, přenosná obydlí. Rusové užívali toto slovo ve spojení *tábor ptáků*, *tábor zvíře*, *hejno*. *Tábor jelenů* = *stádo*. *Tabornaja bělka* je stěhovavá veverka. *Kachna se houfuje k odletu* – *utka taboritsja*. Je zvláštní, že slovo převzaté údajně od husitů nalezlo v ruštině takovou řadu významů, zatímco v češtině si zachovává pouze význam *ležení* a o zvířatech se vůbec nepoužívá.

⁸⁾ Komárek M.: Jazykovědná problematika RKZ. In: RKZ – Dnešní stav poznání. M. Otruba (red.). *Sborník Národního muzea v Praze*, řada C, 13/14, 1968/1969, s. 261–262.

⁹⁾ Havránek B.: Původ slova *tábor* “ležení”. *Naše řeč* 38, 1955, č. 1–2 (únor), str. 2–12.

¹⁰⁾ <http://www.classes.ru/all-russian/russian-dictionary-synonyms-term-84892.htm>

Tytéž stránky¹⁰⁾ dále citují *Etymologický slovník* Maxe Vasmera, který vyšel v letech 1950–1958:

та́бор: род. п. -а, диал. та́бырь "стадо" (сев. оленей), арханг. (Даль), др.-русск. та́бар "tureckий лагерь" (Азовск. вз. XVII в.; см. РФВ 56, 158), укр. та́бор "лагерь, обоз". Заимств. из тюрк.; ср. тур., крым.-тат. tabur "укрепление из повозок", чагат. таркур "укрепление", tabʏur "пояс, ограда" (Радлов 3, 953, 978, 980); ср. Мi. ТEl. 2, 167 и сл.; EW 346; Мелиоранский, ИОРЯС 10, 4, 130; Корш, AfsIPh 9, 672; Пайж, UJb. 15, 601 и сл.; Коржинек, ZfsIPh 15, 417 и сл.; Мелих, UJb. 15, 533; Немет, UJb. 15, 541 и сл. Судя по начальному ударению, по-видимому, получено через посредство польск. tabor, венг. tábor (Брюкнер 563). См. товар II. Об имеющих место в последнее время сомнениях относительно тюрк. происхождения этих слов и попытках истолковать их через чеш. посредство из названия библейской горы Фавор ср. Э. Итконен, FUF 32, 82 (с литературой).

(См. особенно Гавранек, NŘ, 38, 1955, стр. 2 и сл., где обосновывается чешск. происхождение этого слова, а также Немет, "Acta Lingu. Hung.", 3, 1953, стр. 431 и сл.; Пайж, "Acta Lingu. Hung.", 5, 1955, стр. 219 и сл.; Немет, "Acta Lingu. Hung.", 5, 1955, стр. 224; Maxek, Etym. slovník, стр. 520; Славский, JP, 38, 1958, стр. 230. Т.)

Vasmer přebírá od Dala význam *stádo zvířat* a uvádí doklad ze 17. století *tabar* = *turecký tábor*. Považuje slovo *tábor* za výpůjčku z turečtiny, ale cituje i teorie, podle kterých slovo *tábor* přešlo do ruštiny přes polštinu a maďarštinu. Zmiňuje také novodobé pokusy vysvětlit toto slovo prostřednictvím češtiny z názvu biblické hory Tábor (rusky Favor).

Jeden z významů slova *tábor* v ruštině je vozová hradba. U kozáků může *tábor* znamenat i jedoucí vozy, ohrazující skupinu kozáků při střetnutí s Tatary. Vasmer v uvedeném úryvku cituje krymsko-tatarské slovo *tabur* – pevnost z vozů. Také v turečtině tento význam slova existuje⁷⁾. To ovšem nemusí znamenat, že slovo vynalezli až husité, kteří vozovou hradbu proslavili. První známé použití vozové hradby je v Číně roku 119 před Kristem. Ve 4. století po Kristu psal římský důstojník Ammianus Marcellinus o vozové hradbě u Gótů. Další užití je známé v bitvě na řece Kalce ve 13. století, kde se vojsko Mstislava Kijevského ohradilo vozy. Tím se dostáváme opět k Rukopisům, protože bitva na řece Kalce je pravděpodobně vyličená v úvodu písně Jaroslav jako událost, která předcházela vpádu Tatarů do Evropy.

Zde by bylo nutné ponořit se do vojenské historie a shromáždit údaje k používání vozové hradby a k jejímu slovnímu označování. V Německu se vozová

hradba nazývala *Wagenburg*, v Rusku *gul'jaj-gorod*. Zajímavé informace k tomuto tématu přináší heslo na anglické Wikipedii „Laager“. Slovo *laager* znamená v angličtině vozovou hradbu, v moderním válečnictví formaci tanků. Slovo se prý dostalo do angličtiny z Jižní Afriky, kam přišlo z holandského *leger*. My v tomto slově ovšem slyšíme německé *Lager* (původní význam slova je *ležení*).

Množství slovníků a různých textů na internetu dává současným vědcům mnohem lepší možnosti k jazykovědnému bádání. Doufejme, že se dočkáme nových odborných studií k původu slova *tábor*, které zohlední podivuhodné rozšíření tohoto slova v mnoha evropských a asijských jazycích.

Na okraj Dobiášova vydání Rukopisů

JIŘÍ URBAN

Je to zhruba měsíc, co se v prodeji objevilo dlouho ohlašované vydání Rukopisů z projektu České knihnice. Jde o vydání, které se od jiných v mnohém ohledu liší. Krom Alšovy kresby na obalu není vybaveno žádnými ilustracemi. A také není zařazena žádná fotografie. Vlastní text Rukopisů je podán v převodu Kamila Bednáře a v interpretaci Václava Hanky. K Endersově čtení přihlédnuto není. Zato značný rozsah publikace zabírá komentář PhDr. Dalibora Dobiáše.

Tato glosa je vyvolána vzpomínkovými akcemi, které nedávno proběhly u příležitosti výročí narození Františka Palackého. K zevrubnějšímu komentáři Dobiášova textu snad přistoupím později.

Nás přirozeně značně zajímá, jak je v knize podáno nazírání našich velikánů Palackého a Šafaříka, k jejichž odkazu se dnešní Česká společnost rukopisná hlásí. Na straně 243 zaujme tento text:

„Z dopisů P. J. Šafaříka z konce 50. let, krátce před učenčovou smrtí, jsou patrný silící pochyby tohoto učenče, který byl pro výklad zvláštností jazyka RK formuloval dokonce jazykové zákony (totiž změnu í > jě), zvláště o EJ, resp. i RZ jakož i jeho kritika paleografických znalostí F. Palackého. V přednášce Výměsky o dědičném právu v Čechách roku 1859 (vyšla posmrtně roku 1864 v Časopise Muzea Království českého) hovoří Šafařík o právní realitě RZ na základě nového vědního poznání, hledaje zároveň doklady proti tomuto svému tvrzení, takto (str. 4–5):

Panující ve knihách a na katedrách učení jest to, že v Němcích za starodávna, ovšem v první polovici středního věku (5.– 10. stol.), po otci dědili synové a dcery zároveň a že dědičné právo prvorozenectví teprve v 14. století se začalo a v 15. století na vrch vzešlo [...]. Jestliže to nevyvratná pravda, nachází se skladatel Básně zelenohorské ve zjevném odporu s historií a nemůže do staré doby náležeti.

F. Palacký zůstal alespoň navenek a ve společenské rovině obhájcem RKZ do své smrti roku 1876.“

Tolik tedy Dobiáš: Šafařík pochyboval a Palacký zůstal obhájcem **navenek**.

Dobiáš necituje, kde Šafařík kritizuje paleografické znalosti Palackého. A pokud zde cituje, činí tak velice zvláštním způsobem. V uvedeném citátu je vynechána delší pasáž, v níž Šafařík vyslovuje naopak pochybnosti o učení, které vládlo v knihách a na katedrách, která začíná: „Z jiné strany se však zdá, že věc ta ještě dostatečně a všestranně vyšetřena není, a že jsou nezaporné sledy práva prvorozenství v oné staré době aspoň u některých větví germánského kmene. Uvedu zde toho některé příklady ...“ Šafařík pak skutečně uvádí řadu dokumentů, svědčících proti uvedenému učení v knihách a na katedrách. Je tedy Dobiášův text příkladem moderní mystifikační činnosti.

Palacký měl v mládí stran Rukopisů jisté pochybnosti a nejasnosti, ale hlubším studiem se jich zbavil. Jeho publikační činnost o tom vydává jasné svědectví. Nepatřil k lidem, kteří konají jinak než cítí a myslí. Tací se zovou auguři a v souvislosti s Rukopisy se s tím termínem operovalo už dávno. Jestliže autor objevil nějaké důkazy pro zařazení Palackého do této kategorie, neměl si je nechat pro sebe. Neobtěžoval se tím svého času také Podiven, když bez důkazu tvrdil, že Palacký Rukopisy „licoměrně hájil“. Snad autor nečerpá své vědomosti odtud.

Členské zprávy

Zpráva o XVIII. řádné valné hromadě České společnosti rukopisné

Osmnáctá řádná valná hromada ČSR se uskutečnila v sobotu 16. dubna 2011 v salonku restaurace U dobré myšlenky, Podskalská 27, Praha 2. Valné hromady se zúčastnilo deset členů ČSR.

Program valné hromady byl zahájen ve 13.10 předsedou Společnosti Dr. Karlem Nesměrákem, který po úvodním slovu přednesl Zprávu o činnosti ČSR za rok 2010. Následovala Zpráva o Knihovně ČSR za rok 2010, podaná knihovníkem Společnosti Ing. Jaroslavem Gaganem a konečně Zpráva o finančním hospodaření ČSR za rok 2009 přednesená pokladníkem Společnosti Mgr. Danou Mentzlovou. Správnost hospodaření následně potvrdil revizor Společnosti Ing. arch. Radomil Šolc. Ke zprávám Výboru ČSR nebylo připomínek.

Za nového člena společnosti byli přijati pan Zdeněk Petrželka z Luhačovic a Mgr. Jakub Žytek z Prahy. Na období 2011–2013 byl zvolen Výbor ČSR ve složení:

- předseda: RNDr. Karel Nesměrák, PhD.
- jednatel: Ing. Jiří Urban
- knihovník a archovář: Ing. Jaroslav Gagan
- pokladník: Mgr. Dana Mentzlová
- revizor: Ing. arch. Radomil Šolc

V odborné části valné hromady zazněly tři odborné příspěvky:

- R. J. Hřebíček: *Biblická paralela básně Oldřich se sedmou kapitolou knihy Soudců.*
- J. Žytek: *Nové přebásnění RZ.*
- D. Mentzlová: *Vzájemné srovnání překladů RKZ do novočeštiny.*

Dále zazněla řada drobných příspěvků a proběhla široká diskuse k rukopisnému problému.

Osmnáctá řádná valná hromada ČSR byla ukončena v 17.00 hodin.

KAREL NESMĚRÁK

Zpráva o Knihovně ČSR za rok 2010

Knihovna České společnosti rukopisné získala v roce 2010 celkem šest přírůstků publikací: *Sborník vzpomínek a statí na Dr. Julia Enderse*; naskenované obrazy

pergamenů RK a RZ z projektu manuscriptorium.cz; časopis *GrandBiblio* 5–6; videozáznam představení divadla Husa na provázku *Rukopis královédvorský*; knihu *Ozvěny dávnověku* (dar paní Maršálové). Knihovna má nyní celkem 474 signatur.

JAROSLAV GAGAN

Pomněnka k placení členských příspěvků

Jako každý rok po valné hromadě si dovoluujeme připomenout členům jejich povinnost uhradit členské příspěvky, které jsou jediným řádným příjmem naší Společnosti a slouží zejména k hrazení výdajů za vydávání Zpráv ČSR a rozšiřování spolkové knihovny. Roční členské příspěvky jsou již řadu let v nezměněné výši, tedy:

- výdělečně činný člen: 200 Kč
- studující, důchodci, nezaměstnaní: 100 Kč.

Členské příspěvky lze uhradit třemi způsoby:

1. bankovním převodem na účet ČSR u Československé obchodní banky, účet číslo: 223 260 897/0300,
2. poštovní poukázkou na adresu pokladníka ČSR: Mgr. Dana Mentzlová, U Zvoničky 45, Mirošovice, 251 66 pošta Senohraby.
3. osobně pokladníkovi ČSR na každé schůzce a akci ČSR.

Dary a dobrovolné vyšší členské příspěvky jsou vítány.

VÝBOR ČSR

Drobné zprávy (leden 2011 – červen 2011)

- Slovanský ústav Akademie věd ČR ve spolupráci s Knihovnou Národního muzea připravuje mezinárodní konferenci věnovanou Václavu Hankovi. Konference by se měla konat v termínu září/říjen 2011.
- Etnologický ústav AV ČR společně se Slovanským ústavem AV ČR vydal knihu Karla Jaromíra Erbena: *Slovanské bájesloví*. Na obálce knihy je stránka 25 z Rukopisu královédvorského (Poletova holub...). Kniha vychází z rukopisné pozůstalosti K. J. Erbena.
- Internetový deník *Neviditelný pes* otiskl 8.1.2011 v sekci Historie článek Jiřího Urbana *Hanka hany zbavený?*. K článku se rozvinula zajímavá diskuse.
- Český rozhlas Brno vysílal 12.1.2011 v pořadu *Ecce Homo* příspěvek Libora Vykoupila *Václav Hanka k 150. výročí Hankova úmrtí*. Autor o něm mimo jiné řekl: „Hanka byl padělatel v národním zájmu. ... Padělatelskou generálku absolvoval Hanka s přítelem Lindou už v roce 1816, když veřejnosti předvedli milostnou Píseň pod Vyšehradem. ... Pustil se dokonce do padělání mincí. ... Hanka byl napadán až v posledním desetiletí svého života, ale dokázal se bránit velmi jedovatě.“
- Časopis *Reflex* otiskl 13.1.2001 článek Kateřiny Kadlecové *Václav Hanka a Rukopisy s podtitulem Zlaté ručičky padělatele, nebo nejstarší český psaná literární památka?* Autorka mimo jiné napsala, že Hanka v 26 letech nebyl schopen z hlediska technického zpracování a ostatně ani pořízení obsahu Rukopis královédvorský vytvořit.

- Česká televize, program čt24, vysílala 15.1.2011 reportáž ze zahájení výstavy *Olomoucké baroko* v kapli Božího Těla v Olomouci. Kaple je postavena na místě synagogy a roku 1728 ji vyzdobil malíř Jan Kryštof Handke nástrojnou freskou s motivem vítězství Jaroslava ze Šternberka v bitvě s Tatary. Na výstavě je také nedávno objevený záznam nástrojnou malby (tzv. ricordo) malíře Handkeho, který na výstavu zapůjčili strahovští premonstráti. Letos 25.6.2011 uplyne 770 let od slavné bitvy s Tatary, známé také z Rukopisu královédvorského a z Dalimilovy kroniky.
- Portál www.reflex.cz přinesl 29.1.2011 článek blogera Dr. Dr. Jana Berwida-Buquoeye *Co to je, když se řekne: Kecáš jako Palacký!*. Autor napsal: „Když nějaký národ nemá své vlastní dějiny, je nutné mu je vymyslet ... První packal, který se o to u nás pokusil, se jmenoval Václav Hanka. O jeho rukopise vyšla vynikající publikace od Miroslava Ivanova *Záhada Rukopisu královédvorského* (1970). Dodneška se Hankovi spílá. Ne proto, že Rukopisy padělal, ale protože falzifikáty zhotovil tak primitivním způsobem, že se na to hned přišlo.“
- Nakladatelství Academia ohlásilo vydání dvoudíle publikaci autorů Piorecká, Dobiáš, Krejčová: *Rukopisy královédvorský a zelenohorský a česká věda (1817–1918)*.
- Městská knihovna Boženy Němcové v Domažlicích (<http://www.mekbn.cz/>) připravila na 17.2.2011 přednášku Prof. PhDr. Viktora Viktory, CSc. *Spor o Rukopisy (královédvorský a zelenohorský)*.
- Národní muzeum v Praze v rámci expozice *Staré pověsti české* vystavilo na 14 dnů Budyšínský rukopis Kosmovy kroniky, dále byly vystaveny kroniky Dalimilova, Pulkavova a Marignolova. Od 15. dubna do 29. dubna 2011 byly vystaveny Rukopisy královédvorský a zelenohorský. V tiskové zprávě NM pro novináře byla i zmínka o České společnosti rukopisné.
- *Listy, dvouměsíčník pro kulturu a dialog* otiskl v čísle 1/2011 článek Václava Jindráčka *Počátek sporů o Rukopisy na stránkách Athenaea*. Autor napsal předmluvu k přetisku dopisu Masaryka Gebauerovi (antedatovaného na 18.1.1886).
- V sídle Českého svazu vědecko-technických společností na Novotného lávce v Praze přednášel 1.3.2011 Ing. Jiří Urban na téma *Nové poznatky o Rukopisech a stav sporu o jejich pravost*.
- *Dějiny a současnost – kulturně historická revue* otiskla v čísle 2/2011 článek Milana Ducháčka *Obránce národního palladia* s podtitulem *Fixní idea Jana Vrzalíka*. V závěru autor napsal: „Vrzalík ani po letech neupustil od své celoživotní touhy po prokázání pravosti RKZ, o níž byl z hloubi duše přesvědčen a která se mu stala osudnou.“
- Český rozhlas, rádio Praha vysílal 5.3.2011 v pořadu *Historie* rozhovor redaktorky Marty Bělé s Dr. Martou Vaculínovou z Knihovny Národního muzea
- Revue *Akta History* otiskla (2/2011) článek Pavla Besty *Podvržené národní dědictví Spor o rukopisy: Někomu přitom jde i o život! V poslední kapitole nazvané Autor je odhalen až po 150 letech! čteme: V roce 1967 může Ivanov oznámit výsledky svého pátrání: "Rukopisy jsou falešné. A jejich autorem je pravděpodobně Václav Hanka."*
- Červenobilí, vlastenecké studentské hnutí (<http://www.cervenobili.cz/>), uspořádali 7.4.2011 přednášku Ing. Jiřího Urbana *Rukopisy zelenohorský a královédvorský a spor o jejich pravost*.
- *Lidové noviny* v příloze *Orientace – Salon* uveřejnily 2.4.2011 diskusi *Kdo to čte, je prase...* o vydávání erotických knih. Literární kritik Jaromír Slomek mimo jiné řekl: „Je to trochu jako s Rukopisy královédvorským a zelenohorským. Nejsou středověké, ač se tak tváří, nicméně docela pěkně ukazují, jak si padělatelé na počátku 19. století středověké veršování představovali.“
- Blogger Robert J. Hřebíček uveřejnil 7.4.2011 na blog.iDNES.cz článek *Masaryk a Rukopisy – jak to vlastně bylo?* Reaguje na článek blogera Jana Urbana *Podvod jako zdroj národního mýtu*.
- Pražský deník otiskl 12.4.2011 článek Jana Horáka *Galerie představuje druhé nejstarší řemeslo*. Výstava v Galerii ČS v Rytiřské ulici je o padělatelství. Autor článku napsal: „Objevení zlatých ‚velkomoravských‘ mincí ve sbírkách Národního muzea. Protože tehdy byl jejich správcem národní obrozenec Václav Hanka, duchovní otec tzv. RKZ, nebylo později těžké zjistit, kdo stál za jejich autorstvím. Je příznačné, že tyto mince podobně jako Rukopisy přijal zcela bez výhrad ‚otec národa‘ František Palacký.“

- Magazín *Tajemství české minulosti* (číslo 7/2011)) otiskl článek Mgr. Silvie Šimordové *Mongolové na Moravě*. Popisuje mongolský vpád do Evropy v roce 1241. Dříve tradovaná zvěst o velké bitvě u Olomouce, kde byli Mongolové za přispění Panny Marie poraženi, se dnes považuje za mylnou a založenou na podvržených pramenech. Jaroslav ze Šternberka je fiktivní osobnost. Z Hájkovy kroniky vycházel Václav Hanka při sepisování slavného povruhu, Rukopisu Královédvorského.
- Portál www.kaduceus.cz uveřejnil 16.4.2011 článek *Muzeum vystavuje nejznámější literární falza*. Autor článku (jds) napsal: „Zatímco odborná veřejnost je pokládá za falza, jež se hlásí do doby starší, než ve které byla vytvořena, obecná veřejnost stále věří, že by snad alespoň Rukopis královédvorský mohl být pravý.“
- Portál www.mediafax.cz uveřejnil 18.4.2011 článek Martiny Týblové *Národní muzeum vystaví sporné Rukopisy zelenohorský a kutnohorský*. Autorka dále napsala: „Rukopisy zelenohorský a kutnohorský (sic) patří podle muzea k nejspornějším pramenům z jeho sbírek.“
- Bloger Robert J. Hřebíček uveřejnil 20.4.2011 na blog.iDNES.cz článek *Záhadné příběhy české literatury – co byla „krycí falza“?*
- Nakladatelství HOST v Brně vydalo v edici Česká knižnice s vročením 2010 *Rukopisy královédvorský a zelenohorský*. Text ediční připravil, komentář napsal a vysvětlivky zpracoval Dalibor Dobiáš.
- *Pražský deník* otiskl 22.4.2011 rozhovor Jana Horáka s ředitelem Knihovny Národního muzea Martinem Sekerou *Možná Rukopisy znovu prozkoumáme*. „V loňském roce byla podána žádost, aby mohly být (RKZ) podrobeny chemickému zkoumání. Pokud to bude konsenzus širší vědecké obce, pak bude možné tu památku ke zkoumání vydat.“
- Český rozhlas uvedl 24.4.2011 na webu <http://www.rozhlas.cz/> zprávu redaktorky Evy Rajlichové *Do uzavření historické budovy Národního muzea zbývá 73 dní*. „I v následujících dnech bude ještě možnost vidět některé poklady ze zdejších sbírek. Jeden z nich představuje ředitel knihovny Martin Sekera: „To je rukopis Královédvorský a Zelenohorský. Je to památka, která je poutavá nejenom tím, že se neví, jestli je pravá či nepravá, ale také proto, že dodnes se stává předmětem vášnivých sporů,“ říká Martin Sekera.“
- Bloger Robert J. Hřebíček uveřejnil 4.5.2011 na blog.iDNES.cz článek *Podezřelé památky na mučidlech chemie a pod mikroskopem*.
- Mezinárodní vědecká konference *Václav Hanka 1791 – 1861 – 2011* se uskuteční ve dnech 26.–28.9.2011 v nové budově Národního muzea v Praze.
- *Krkonošský deník* otiskl 24.5.2011 článek Bedřicha Machka *Záboj oslavil 150. narozeniny*. Jeden z nejstarších pěveckých sborů u nás, královédvorský Záboj, oslavil 150 let svého vzniku. K jubileu vyšla výroční brožura a budou pořádaný koncerty v Hankově domě.
- *Lidové noviny* zveřejnily 8.6.2011 rozhovor redaktora Jiřího Peňáse s PhDr. Daliborem Dobiášem z Ústavu pro českou literaturu AV ČR *Rukopisy jsou pravé, ale mladší*. Rozhovor byl motivován nedávno vydanou kritickou edicí RKZ v České knižnici. Na otázku „Je debata o pravosti Rukopisů definitivně uzavřena?“ Dalibor Dobiáš odpověděl: „Obvykle odpovídám, že Rukopisy pravé jsou, ale vznikly později, než se v době jejich nálezu uvádělo.“
- Obec Hoříněves na Králověhradecku pořádala 11.6.2011 *Muzejní noc v Památníku V. Hanky*.
- České muzeum hudby v Praze pořádá od 1.6. do 15.8.2011 výstavu *Václav Hanka (10.6.1791–12.1.1861)*. Výročí Václava Hanky, významného obrozeneckého básníka, spisovatele, vědce a knihovníka Národního muzea, připomíná drobná výstava v expozici hudebních nástrojů. Poezie V. Hanky se stala významným inspiračním zdrojem pro české skladatele 19. století.
- Internetový deník *Neviditelný pes* otiskl 21.6.2011 v rubrice *Kultura* článek Jiřího Urbana *Rukopisy a saň*.

Julius Enders

Sborník vzpomínek a statí

Praha, Česká společnost rukopisná 2010, 78 s.

Kromě základního biografického náčrtu a úplné bibliografie jsou v jednotlivých příspěvcích sborníku – jímž chtějí autoři vzdát hold památce filologa, velkého obránce RKZ a vzácného člověka PhDr. Julia Enderse – jsou zachyceny jak jednotlivé oblasti, jímž se Enders věnoval (filologická a estetická problematika RKZ i dalších staročeských památek, překlady antické poezie), tak i osobní vzpomínky a impresy jeho přátel. Ukázky z Endersových dopisů a jeho poezie umožňují alespoň trochu nahlédnout do duševního a duchovního světa tohoto výjimečného muže.

Obsah sborníku

- Karel Nesměrák: *PhDr. Julius Enders život a dílo*
- Jiří Urban: *Moje svědectví o Juliu Endersovi*
- Robert Jan Hřebíček: *Vzpomínka na Dr. Julia Enderse*
- Otakar A. Kukla: *Jak se z nás stali přátelé*
- Radomil Šolc: *Listy přátelské*
- Dana Mentzlová: *Endersovy překlady Aischylových tragédií*
- Jiří Urban: *Básník Enders*

Cena sborníku pro členy ČSR je 50 Kč plus 30 Kč poštovné, pro ostatní zájemce 80 Kč plus 30 Kč poštovné; pro knihovny a odborná historická a bohemistická pracoviště zdarma.

Objednávky vyřizuje Karel Nesměrák, Tusarova 24/1250, 170 00 Praha 7,
e-mail:nesmerak@natur.cuni.cz

Česká společnost rukopisná (založena 1932)

Jugoslávských partyzánů 21, 160 00 Praha 6

e-mail: rkz@kix.fsv.cvut.cz

IČO: 492 801 80

Bankovní spojení:

ČSOB, č. ú.: 223 260 897/0300

WWW stránky o RKZ:

<http://kix.fsv.cvut.cz/rkz/>

WWW stránky ČSR:

<http://kix.fsv.cvut.cz/rkz/csr/>

Elektronická konference o RKZ:

rkz-l@kix.fsv.cvut.cz

Zprávy České společnosti rukopisné

ISSN 1213-9033

Řada VII, číslo 6, vyšlo: 25. července 2011.

MK ČRE 13420

Vydává Česká společnost rukopisná, Jugoslávských partyzánů 21, 160 00 Praha 6.

E mail: rkz@kix.fsv.cvut.cz. On-line přístupno na <http://kix.fsv.cvut.cz/rkz/csr/>.

Vychází nepravidelně, nejméně dvakrát ročně. Rediguje RNDr. Karel Nesměrák, Ph.D.